

Večerka, Radoslav

**Československá balkanologická tvorba lingvistická :
(celkový přehled prací publikovaných za období od
symposia v roce 1969)**

In: *Studia Balkanica Bohemoslovaca. II, (Příspěvky přednesené na II. celostátním balkanistickém symposiu v Brně 28.-29. května 1974).* Dorovský, Ivan (editor). Vyd. 1. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1976, pp. 38-54

Stable URL (handle):

<https://hdl.handle.net/11222.digilib/121228>

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk

University provides access to digitized documents strictly for

Version: 20220831

personal use, unless otherwise specified.

RADOSLAV VEČERKA

ČESKOSLOVENSKÁ BALKANOLOGICKÁ TVORBA LINGVISTICKÁ

/Celkový přehled prací publikovaných

za období od symposia v roce 1969/

Každý bibliografický přehled publikované vědecké tvorby sleduje na prvním místě praktické cíle informativní a náš není po této stránce žádnou výjimkou. Přece však při jeho sestavování vystaly některé problémy obecnější povahy, jejichž řešení má dosah pro samo vymezení "balkánské jazykovědy" a její koncepci. Pohled do obsahu mezinárodních balkanologických periodik a sborníků, do programů balkanologických konferencí a do balkanologických bibliografií totiž ukazuje na to, že se kontury a hranice tohoto vědního úseku rozplývají čím dál tím více do neurčita. Jestliže ve svých počátcích, nejprůbojněji a metodologicky nejprecizněji formulovaných v pracích příslušníků Pražské školy, měla "balkánská jazykověda" za předmět svého zkoumání jevy typologického společenství a konvergentních vývojových procesů balkánských jazyků v souvislosti s obecnou teorií jazykových svazů /lig/, pak se v současné době projevuje silná tendence subsumovat touto pojmu více méně všechny poznatky o kterémkoli jazyku, jímž se mluví na Balkáně, a to bez omezení v čase. Takto chápaná jazykovědná balkanistika zahrnuje pak do sebe po stránce věcné část klasické filologie, helenistiky, byzantologie a grécistiky, indoevropéistiky, slavistiky, romanistiky, turkologie atd., teritoriálně zůstává oblast jejího výzkumu nevynezena vůči hungaristice a karpátologii, metodologicky využívá pracovních

postupů nejen typologické komparatistiky, nýbrž i metody historickosrovnávací, metod strukturního popisu jednotlivých jazyků i dialektů, ba zahrnuje do sféry své kompetence i bádání rázu filologického a textologického. Bibliografie usilující zachytit takto široce pojatou a přesně neohraničenou vědeckou aktivitu nemůže pak nutně nebyť jednak "otevřená", jednak více méně subjektivně výběrová, jak upozorňují i autoři přehledu prací ze soudobé lingvistické balkanistiky, otištěného v přípravných materiálech vydaných s názvem Simpozium po grammatičeskoj tipologii sovremennych balkanskich jazykov v Moskvě 1973. V rámci úvodní captatio benevolentiae urgují i já pro sebe právo na tuto výběrovou subjektivnost, v níž se odrazí má oborová orientace slavistická. Zhruba se přitom budu držet celkového rozvržení látky v obou svazcích Bibliografie československé balkanistiky, které vyšly prací I. Dorovského, M. Romportlové a dalších spolupracovníků litografovaně na brněnské filosofické fakultě v r. 1970 a 1973, a v referátě R. Pražáka *Balkanistické výzkumy na filosofické fakultě v Brně* /VVM 25, 1973, 290-293/. Budu tedy nejprve charakterizovat vlastní srovnávací práce balkanologické, dále srovnávací slavistické a indoeuropeistické, potom práce věnované staroslověnštině a jednotlivým jazykům jihoslovanským a posléze práce o balkánských jazycích neslovanských.

Problematiku studia lingvistické balkanologie, jejího pojetí, tradic, úkolů a možností u nás nastínil K. Horálek celkově /SBB/, V. Blanár pak z hlediska jazykovědy slovenské /tamtéž/. Komplexní, teoreticky pojatý přehled typologického rozvrstvení balkánských jazyků podal V. Skalička /ŠBTch 1972/ a lingvistickou charakteristiku jazyků východní Evropy na-

črtl V.Polák /PhilPrag 1971/: Pozoruhodný pokus o strukturálně typologickou charakteristiku balkánských jazyků publikovala H.Kurzová v periodiku Balkansko ezikoznanie XVII/1 /1974/; snaží se v něm postihnout specifičnost balkánské větne stavby, a to tak, aby různé dílčí společné znaky, které se dosud jevily jako izolované, představila v jejich vnitřní souvztažnosti a uvedla je tak na společného jmenovatele. Z konkrétních jevů společných balkánskému jazykovému svazu pojednali M.Odran o frazeologických kalcích turkotatarského původu /SBB/, R.Večerka o vývoji číslovek /tamt./, Sáva Heřman o sémantice modálních, temporálních a vidových tvarů slovesa /tamt./, V.Hořejší o kategorii životnosti - neživotnosti a obourodosti /tamt./, též v Aktech I balk.kongr., sv.VI, Sofija 1968/, J.Šabršula o futuru typu velle + infinitiv /JAKt 1969/ a V.Polák o "kavkazských" lexikálních prvcích v starých jazycích balkánských /SBB/.

Do této tematické skupiny lze zařadit i práce pojednávající o dílčích vztazích jen některých balkánských jazyků nebo jejich dialektů, o jazykových kontaktech a interferencích apod. Teoretický a metodologický dosah měly úvahy J.Sedláčka o významu studia jazyka srbocharvátského pro balkanistiku /SBB/, též v Resumé II.kongresu balkanologického v Aténách, 1970/. Z prací zaměřených k materiálovému rozboru je na jihoslovanský jazykový materiál soustředěno pojednání J.Sedláčka o vývoji souvětí /ČSPř Varšava/ a konkrétně na srbocharváštštinu stať téhož autora o vývoji vět s da v jihoslovanských jazycích /Zb. za filologii i lingvistiku 1971/, M.Odran prozkoumal zase rozšíření slov kotka /mačka, mjach/ vretiště a jejich variant v slovanských jazycích /Ez. i lit. 1970/. Tématem vystoupení

V.Šaura na brněnské balkanologické konferenci byl vztah mezi vlivy dialektů a jiných slovanských jazyků v počátcích vytváření spisovné bulharštiny /SBB/. Několik studií bylo věnováno slovanským vlivům v rumunštině; pojednal o nich především Zd.Wittoch jednak přehledně v stručném diskusním vystoupení na pražském slavistickém kongresu /v jeho Aktech, P.1970/, podrobněji pak rozebral otázku slovanského vlivu na názvosloví rumunských řemesel /SBB/, vysledoval dále, jak se obraz mytologie i křesťanské kultury Slovanů zachoval v rumunské slovní zásobě /Das heidnische und christliche Slaventum, Wiesbaden 1967/, pro 1.balkanologický kongres v Sofii připravil příspěvek o problematice slovanského vlivu na rumunskou slovní zásobu /v Aktech VI, Sofija 1968/ a na 12. lingvistickém kongresu v Bukurešti konečně přednesl referát o rumunských názvech vodních živočichů slovanského původu /v Aktech I, Bucarest 1970/. Dalším autorem, který zasáhl do této tematiky, byl Pavel Beneš /SBB/ a SPFFEU A 18, 1970/. Bibliograficky dobře vybaven je příspěvek Z.Kufnerové o současném stavu bádání o řeckých prvcích v bulharštině /ÉBTch 1972/, slovy prabulharsko-turánského původu se zabýval D.Krandžalov /SBB/. Článek C.Poláka v Kurzové sborníku /P.1971/ osvětlil jeden z pozoruhodných kulturních fenoménů Balkánu: fungování církevní slovanštiny v Albánii.

Vztahu balkánských jazyků k oblasti západoslovanské se dotkla Z.Hauptová v stati o lexikálních balkanismech v slovenštině /SBB/ a slovenština jako příjemkyně lexikálních elementů tureckých byla předmětem zkoumání M.Odrana v autoreferátu k jeho kandidátské disertaci i v knižní monografii /obojí vyšlo v Baku 1969/. A naopak vyvolala i pozornost existence

západoslovanských /kolonizačních/ ostrovů v balkánském prostředí a osudy jejich jazyka. Knižní monografii s názvem Nářečie Pivnice v Báčke vydal D.Dudok /Martin 1972/, autorem článků o češtině v Ivanově Sele v Jugoslávii /SaS 1971/ a o vlivu srbocharvátštiny na slovní zásobu českých nářečí na Daruvarsku je P.Jančák /SaS 1973/; S.Utěšený, který referoval o novějších pracích pojednávajících o slovanských jazykových ostrovech na Balkáně /JAKt 1969/, napsal i studii o posrbsřtovení kruščické češtiny v jugoslávském Banátu /NŘ 1970/, V.Michálková a J.Balhar popsali mluvu východomoravských kolonistů v Charvátsku /SPFFBU, A 19, 1971/.

Speciální úsek lingvistické balkanologie představují práce toponomastické, např. Zgustovy onomastické "paběrky" z Jugoslávie /ZMK 1969/, pojednání V.Šmilauera o slovanských stopách v Sedmihradech /SlSl 1970/, studie V.Poláka o starých balkánských hydronymech v Slovinsku /Onomastica Jugoslavica 1970/, několik poznámek I.Dorovského k slovanským toponymům v Řecku /SBB/ aj. Balkánské toponomastice a šíře onomastice vůbec se věnovala mimořádná rozsáhlá pozornost zpravodajská, o publikacích s touto tematikou psali recenze a posudky H.Hynková, M.Majtán, J.Spál, J.Svoboda průběžně a více méně soustavně na stránkách ZMK zejm. M.Nováková-Šlajsová, V.Šmilauer, I.Lutterer a další.

Komparatistické slavistické práce, neomezené na oblast jihoslovanskou, mají k problematice specificky balkanistické sice rovněž vztah, ale jen dílčí nebo zprostředkovaný. A ještě vzdálenější souvisí s lingvistickou balkanistikou srovnávací jazykověda indoevropské. Z ní připomínáme pouze knižní monografii A.Erharta Beiträge zur indoeuropäischen Morphologie /Brno 1970/,

kteřá pro výklad morfologických kategorií a jejich prostředků vede hloubkové sondy takřka až do glottochronologických vrstev indoevropského a protoindoevropského dávnověku. Pro slavistiku i pro balkanistiku mají pak nemalou důležitost stať H. Kurzové o ide. slovní a větné struktuře/LF 1973/, která autorce poskytla výchozí bázi k citované strukturálně typologické charakteristice balkánských jazyků, a úvaha V. Poláka o konsolidaci slovanského jazykového typu v širších východoevropských souvislostech/Sl 1973/, která sleduje slovanskou jazykovou realitu jak v souřadnicích indoevropských, tak i neindoevropských. Celkové zhodnocení stavu i úloh slovanské i indoevropské historickosrovnávací jazykovědy v ČSSR podal Š. Ondruš/SAS 1973/.

Do srovnávacího slovanského hláskosloví zasáhli F. V. Mareš, pojednáním o kontrakci vokálů/Sl 1971/, R. Večerka příspěvkem k pal. palatalizacím velár/SPFFBU, A 20, 1972/, R. Krajčovič úvahou o protikladu fortis-lenis v pal. i v slov. jazycích/ČsPř Varšava/ a A. Lamprecht uceleným pokusem o rekonstrukci chronologického zařazení foneticko-fonologických změn v praslovanštině, nejen relativně, ale i v údajích abso-
lutních/SaS 1972/. Na rozdíl od historicky zaměřených příspěvků právě jmenovaných nesla se úvaha M. Romportla o perspektivách fonetiky a fonologie slov. jazyků/Sl 1972/ k jejich porovnávacímu studiu pojetému synchronně. Snad nejvíce bibliografických položek za minulé období se objevuje na úseku srovnávací slovanské syntaxe. Podrobný přehled dřívějších našich prací v této oblasti od r. 1945 podal R. Večerka /WdSl 1969/. Z velkých knižních publikací je třeba na prvním místě jmenovat Syntactica slavica/Bo. 1972/ J. Bauera, posthumně vydaný výbor 40 z autorových dřívějších statí, přinášejících studie o větě jednoduché, souvětí i spojovacích prostředcích převážně v pohledu historickém a genetickém a vždy v širo-

kých a zevrubně materiálem dokumentovaných souvislostech srovnávacích. Druhým publikačním činem naší slavistiky v oboru slovanské syntaxe bylo vydání sborníku symposia "Modální výstavba vět v slovanských jazycích" s názvem Otázky slovanské syntaxe III /Bo. 1973/. Vedle množství příspěvků obecně teoretické povahy, popřípadě materiálových příspěvků bohemistických, rusistických apod., lze ze sborníku jako programově komparatistické připomenout přehled dosavadního bádání o modalitě slovanské věty z pera S.Žaži /též JAKt 1972/, skicu diferenciacie slovanských jazyků v oblasti modality, od R.Mrázka, pojednání J.Sedláčka o modalitě vedlejších vět v slovanských jazycích a příspěvek R.Večerky k vývoji modálních konstrukcí v slovanských jazycích. Z jiných prací k historickosrovnávací slovanské syntaxi lze připomenout článek R.Večerky o genezi jednočlenných vět se subjektivním genitivem /SlSl 1972/, referát M.Grepla na zasedání komise pro studium gramatické stavby slov.jazyků v Berlíně o struktuře větných typů /ZfSl 1969/, a zvl. řadu studií B.Havránka, který se zabýval větnou strukturou v nejstarších fázích slovanských jazyků vůbec /ČsPř Varšava/, problematikou slovosledu /JAKt 1969/ a zejm. původním postavením verba finita ve větě /Sl 1971/. Řada dalších statí syntaktického charakteru je orientována spíš na synchronní popis, výklad a konfrontaci stavu v slovanských jazycích současných, jako např. přednáška J.Mistríka na varšavský slavistický kongres o modálních konektorech v slovanských jazycích /ČsPř Varšava/, referát M.Grepla /ČsPř Varšava/ o deagentnosti a pasívu a o strukturách větných typů /ZfSl 1969/ a referát R.Mrázka /ČsPř Varšava/ o funkční distribuci habere a esse v slovanské větě; též autor popsal dále slovanský syntaktický typ "Mne nečego

čítat' " /SPFFBU, A 20, 1972/. Sem patří i zmínka o člancích H.Křížkové, přispívajících k.poznání relativních vět v současných slov.jazycích /Sl 1970/ a kontextového členění a typů tázacích vět /Sl 1972/. Předmětem výzkumu V.Šaura byla předložka po jako prostředek vyjádření distributivnosti v slovanských jazycích /JAkt 1969/.

Z problematiky morfologických prostředků, kategorií a soustav, slovních druhů apod. je třeba především připomenout úvahu V.Barneta o dílčích tvarových systémech ve vývoji morfologické stavby slov.jazyků /ČsPř Varšava/. Dále V.Hořejší pojednal o vývoji kategorie gramatického rodu v širším zarámování ide. /v Aktech X. lingvist.kongresu, Bucurest 1970/. Z dílčích morfologických prostředků upoutalo pozornost A.Lamprechta zakončení nom. sg. o-kmenů v praslovanštině /SPFFBU, A 20, 1972/, Z.Kurzová se zabývala dvojím způsobem tvoření imperativu v slov.jazycích /SlPrag 1971/ a R.Večerka prozkoumal proces univerbizace slovanských číslovek druhé desítky /WdSl 1970/. Celou sérii statí o zájmenech v současných slov.jazycích publikovala H.Křížková /Sl 1971; SlSl 1971; Miscellanea linguistica AUPO 1971; Rus. i slav.jazykoznanije Moskva 1972/ a její úsilí vyvrcholilo v komplexní sémantické analýze zájmeného systému a na jejím základě provedené klasifikaci současných slov.jazyků spisovných /ČsPř Varšava/. Zatímco J.Oravec popsal systém slovanských předložek primárních /ČsPř Varšava/, sebral a vyložil O.Ševčík nové slov. evropeismy s předložkovou funkcí vyjadřující obecné vztahy souvislosti a odlišnosti /SPFFBU, A 20, 1972/.

Srovnávací slov.slovotvorbě se dostalo teoreticky fundovaných a obecně koncipovaných úvah M.Dokulila o statu a funkci tzv.

kmenotvorné přípony slovesné v pohledu diachronním a synchronním /ČsPř Varšava/ a I.Němce o podílu distinktivní kapacity hlásek na stavbě produktivních slovotvorných formantů /ČsPř Varšava/, též autor psal též o mezislovanských diferencích v produktivitě c-ových slovotvorných formantů. Teoreticky ucelený a věcně komplexní systém deverbativních adjektiv v slov.jazycích načrtl J.Horecký /ČsPř Varšava/. Z prací o jednotlivých slovotvorných prostředcích se stať J.Jiráčka týkala internacionálních substantivních sufixů /Sl 1972/, článek J.Pikorové-Bartákové slovan-
ských činitelových jmen na -tel' /SPFFBU, A 20, 1972/, referát E.Sekaninové klasifikace předpon /ČsPř Varšava/ a M.O.Malíkové složenin s málo-/malo- /ČsPř Varšava/. J.Kurz přispěl k této problematice článkem o rekompozici složených sloves /Sl 1971/.

Slovanaké slovní zásobě byly věnovány především práce etymologické. Současný stav etymologických bádání zhodnotil kriticky Š.Ondruš /SlSl 1969/, v materiálových příspěvcích zasáhl do této disciplíny V.Šaur rekonstrukcí psl. názvů měsíců /SPFFBU, A 20, 1972/ a F.Kopečný pracemi o genetických vztazích slov.předložek a pronominálních adverbíí /SBB a StPal/, etymologií předl.k /AnzSlPh 1969/, slova otrok /SaS 1973/, hlavně však 1.sv. Etymologického slovníku slovanakých jazyků /P. 1973/, v němž zpracoval moderním a novátorským způsobem předložky a koncové partikule. S etymologií se zčásti stýká onomastika, jestliže jsme konkrétní práce z toponomastiky jv Evropy uvedli už výše v oddíle speciálně balkanologickém, je třeba v této souvislosti připomenout pro její obecně slovanaké srovnávací zaměření knižní Příručku slovanaké toponomastiky /P. 1970/ V.Šmilauera. Další práce ze slovanaké lexikologie sledovaly geogra-

fické rozšíření slov, ať už to byl článek J.Šelíče vykládající lexikální diferenciaci českého jazykového území z hlediska vztahů k jiným slovanským jazykům /Sl 1973/, nebo stať A.Habovštiaka o lexikálních vztazích slovensko-jihoslovanských /ČsPř Varšava/, či konečně přednáška P.Ondruse o lexikálních archaismech v dialektech slov.jazyků /ČsPř Varšava/. Rovněž E.Kučerová v synchronním popisu slovanských korelativních sloves přemísťování načrtla diferenciaci slovanského jazykového světa /Sl 1974/ a tento cíl si přímo programově položila i studie M.Čejky /SPFFBU, A 20, 1972/ vycházející z lexikostatistických údajů a podávající toto rozrůznění nejen v souřadnicích prostorových, ale i na ose časové.

Typologickou charakteristiku současných slov.jazyků na základě dynamiky lexikální a gramatické složky slova narýsoval J.Mistrík /JazČas 1972/. J.Šolc zkoumal mezislovanské jazykové vztahy z hlediska lingvistické geografie /ČsPř Varšava/. O pracích na Slovanském jazykovém atlasu referoval S.Utěšený /Sl 1972/.

V sledovaném období vyšel konečně i 3. díl Základů slovanské jazykovědy /P. 1969/ J.Petra a L.Řeháčka.

Z jednotlivých slovanských jazyků jižních bylo daleko nejvíce pozornosti věnováno staroslověnětině, a to jak pro její časovou blízkost praslovanštině, tak i pro její funkční specifickou jakožto jazyka spisovného s široce mezislovanským posláním. Do balkanologické sféry vřazují tyto práce jak balkánský původ a zčásti i balkánské fungování staroslověnětiny, tak i její vztah k řečtině, který byl součástí prakticky každého jednotlivého průzkumu některé její složky gramatické nebo lexikální.

Z mluvnických prací paleoslovenistických vyšly knižně Kapitoly ze syntaxe a morfologie stsl.jazyka /P. 1972/ J.Kurze, sou-

hrn 17 autorových statí smíšeného mluvnického charakteru, většinou už publikovaných porůznu dříve, ale pro potřeby knižního vydání nově upravených a doplněných kriticky komentovanou novější literaturou předmětu. Na stsl. materiálu je založen syntakticky orientovaný příspěvek B.Havránka k autonomní komplexnosti starého slovanského slovesa /StPal/. K stsl. syntaxi dále přispěli M.Noha statí o poloze posesív /StPal/ a St.Herodes články o vyjadřování odluky /StPal/, modalitních adverbích /OSS III/ a předložkových vazbách/PalSl/. Do pomezí syntaxe a morfologie se obrátila Z.Kurzová při výzkumu sémantiky a užívání imperativu v EuchSin /StPal/, Večerka analýza stsl. a csl. "mala ne" /StPsl/ pak mířila vlastně až do psl.morfologie.

Slovní zásoba staroslověnštiny byla nadále zpracovávána v monumentálním díle naší slavistiky, akademickém Slovníku jazyka staroslověnského, jehož další sešity vycházely průběžně i v uplynulém pětiletí. Kromě toho podala E.Havlová výklad csl. posív, /StPal/, P.Vyakočil csl. vřzmoziv, a istvorití /StPal/ a d ň , d ň í /PalSl/ a J.Jahn prozkoumal za pomoci rozsáhlého statistického aparátu fonemickou výstavbu stsl. slova /StPal/.

Speciálně vztahem stsl. k řečtině se zabývali R.Večerka, který jednak detailně vyšetřil řecký vliv po stránce materiálové /LF 1971/, jednak zhodnotil řecký podíl na formování staroslověnštiny jako spisovného jazyka Velké Moravy /ČsPř Varšava/, a I.Páclová, která prozkoumala povahu řeckého vlivu v památkách slatinskou předlohou /SBB a StPal/ a v památkách česko-stsl. /PalSl/.

K problematice písma a grafiky byly publikovány statí Z. Hauptové o pramenech slov.písma se zřením ke Konstantinově mí-

sijní činnosti /Sl 1969/, V.Poláka o původu hlaholského písma /Sl 1970/ a P.Vyskočila o cyrilské transkripci trojího hlaholského i /Sl 1969/. Systém hlaholské abecedy /StPal/ a systém cyrilské abecedy /Sl 1972/ zevrubně popsal V.Tkadlčík. F.V.Mareš uvažoval o možnosti, zda hlaholice neposloužila jako vzor pro Utopiensium alphabetum T.Mora /Literatur und Kultur 1969/ a zevrubně pojednal o hlaholici na Moravě a v Čechách /Slovo 1971/.

V řadě studií byly řešeny otázky textologické, byly interpretovány jednotlivé památky a rukopisy stsl. a csl. písemnictví. Knižně vyšla Textovo - kritická štúdia o evanjeliiových kódexoch /Statislava 1969/ P.Šimony. Znáním Apoštola se zabývala Z.Hauptová, která analyzovala vztah jeho perikopního a doplňkového textu /Pal Sl/ a provedla lexikální rozbor Enin /StPal/; P.Šima pak srovnal přešovský zlomek Apoštola ze 16.stol. s Enin /SlSl 1971/. Po stopách archetypu stsl. překladů žalmů se vydal J.Vlášek /StPal/, další starozákonní texty pojal do svého pokusu určit původní text stsl. parimejníku V.Kyas /PalSl/. Liturgické texty prozkoumali J.Laurenčík v novém zamyšlení nad diskutovanou otázkou slovanské liturgie Petrovy /StPal/ a J.Vlášek v příspěvku k poetice Kij /PalSl/. Velkomoravské a panonské zpovědní texty před r.863 znovu prostudoval J.Stanislav /StPal/, Jimramským glosám věnoval studii F.V.Mareš /IJSLP 1969/. Celou sérií prací se obrátila E.Bláhová do tematiky stsl. a csl. textů homiletických, ať už to byl vznik homiletické části Supr /PalSl/, trojí překlad Chrysostomovy homilie o Jidášově zradě /StPal/ a její překlad první /AnzSlPh 1969/, nebo prameny homiletického díla Klimenta Ochridského /ĽBTch 1972/; toto badatelské úsilí završila autorka knihou Nejstarší stsl.homilie /P.1973/, opřenu o výklad syntaxe

a slovní zásoby ve zkoumaných textech. Několik autorů se dále obrátilo k ŽKM, tak zejm. V.Kyas /Sl 1969 a StPal/, pak D.Marešková /SlSl 1969/ a L.Řeháček /SlavPrag 1971/. Genezi Václavského kánonu osvětlil E.Pražák /LF 1972/, k I.stsl.legendě Václavské přispěl F.V.Mareš /VelJb 1972/.

K celkové charakteristice staroslověnštiny a jejích různých redakcí a typů přispělo rovněž několik autorů. Některých sporných cyrilometodějských otázek se dotkl K.Horálek /Sl 1969/, který kromě toho v článku věnovaném otázkám textologickým /StPal/ vedle problematily stsl.evangeliaře a tetra charakterizoval též prvotní staroslověnštinu. F.V.Mareš zase zasadil pohled na počátky slovenského písemnictví do širšího kulturně historického vývoje Slovanů /Wiener sl.Jb. 1970/. Jako další příspěvek k dřívější už diskusi otiskl R.Večerka článek o problematice stsl. písemnictví v Čechách /Sl 1970/ a F.V.Mareš pojednal o Vajsově redakci české csl. v nové době /StPal/. Osudy cyrilometodějského dědictví po příchodě Maďarů sledoval O.Halaga /Sl 1972/ a P.Šima představil vědecké veřejnosti stsl. dědictví na vých.Slovensku /SlSl 1969/. Souhrmně o významu studia jazyka a textu památek pozdějších redakcí csl. jazyka pro poznání jazyka a textu cyrilometodějského překladu pojednal J.Kurz /Přednášky ve 12. běhu Letní školy slovenských studií, P. 1969/.

V uplynulém pětiletí konečně vyšla i Učebnice jazyka staroslověnského /P.1969/ J.Kurze, kniha, která nejenže má všechny přednosti textu promyšleného po stránce didakticko-pedagogické, ale jakožto výsledek pracovního celoživotního úsilí našeho předního paleoslovenisty shrnuje v hutné syntéze i všestranné vědecké poučení o stsl. jazyce.

Jednotlivým živým jazykům jihoslovanským - kromě prací komparatisticky jugoslavistických a prací onomastických, které jsme zařadili výše mezi položky specificky balkanologické, - bylo v uplynulém pětiletí věnováno poměrně málo samostatných příspěvků; zájem o ně se v mnohem větší míře projevoval v recenzní a zpravodajské činnosti, ale tu do našeho přehledu nepojímáme.

Z lingvistické slovenistiky tak můžeme zaznamenat pouze jedinou položku, Základy slovinštiny /P. 1971/ J.Petra, která vyšla jako vysokoškolský učební text uvádějící do vědecké problematiky jazykovědného studia slovinštiny a zpracovává základní důležitá fakta z jejích vnějších dějin i její lingvistickou charakteristiku a základní bibliografii předmětu.

Na bádání o srbocharvátštině se podílel E.Horák výzkumem předložek zbog, od a iz v spisovné srbocharvátštině /God.Fil. fak. u Novom Sadu 1971/ a popisem srch. předložkového systému jako celku /SISl 1973/; obě práce jsou založeny na důsledné konfrontaci srch. stavu se spisovnou slovenštinou. Do dějin srbocharvátštiny zasáhl J.Petr zevrubným pojednáním o italsko-čakavské jazykové příručce z r. 1527 /Sl 1973/.

Z praktických jazykových příruček, jako jsou Učebnica srbocharvátštiny pre samoukov /Bratislava 1970/ J.Frýdeckého, Srbocharvátština pro jazykové školy /Ostrava 1971/ V. Ljacké a L. Malé, Česko-srbocharvátská konverzace /P. 1969/ A.Jelínkové, Hutnické názvosloví česko-srbocharvátské /Třinec 1969/ J.Šukaly a O.Křístka, není bez vědecké ceny Srbocharvátsko-český a česko-srbocharvátský kapesní slovník /P. 1969 / M.Nohy, opatřený i dobrou mluvníčkou srch.jazyka.

O makedonštině vznikla po dřívější už studii S.Heřmana o předpokladech vzniku spisovného jazyka a jeho dnešní struktuře /SlavPrag 1968/ pouze charakteristika makedonského kosturského dialektu v dnešním Řecku od I.Dorovského /SBB/.

Jazykovou situaci v Makedonii Pirinské a jejím dosahem pro národnostní politiku Bulharska se zabýval V.Šaur /SPFFBU, A 18, 1970/ už jako s problematikou bulharistickou. Jí věnovala kromě toho Z.Kufnerová studii o bulharských nářečních novotvarech předložkových vazeb v přímém předmětu /SlavPrag 1971/ a R.Večerka článek o syntaxi základních číslovek v bulharských damaskinech /SPFFBU, A 19, 1971/. Z praktických jazykových příruček lze připomenout Bulharštinu pro samouky na gramofonových deskách /P. 1971/ K.Hory, vydanou jako přílohu k učebnici Bulharština pro samouky, a 2 práce B.Proška - Bulharsko-český a česko-bulharský kapesní slovník /P. 1969/ a Česko-bulharskou konverzací /P. 1971/.

Rumunština byla - kromě prací balkanisticky srovnávacích - předmětem zájmu J.Felixe v článku o vývoji spisovné rumunštiny a současné péče o její kulturu /NŘ 1969/.

Týž autor vydal i Rumunštinu pro samouky na gramofonových deskách /P. 1970/ jako přílohu k učebnici Rumunština pro samouky. A v uplynulém pětiletí vyšel Rumunsko-slovenský a slovensko-rumunský vreckový slovník /Bratislava 1970/ M.Ragoňové-Šídlové.

Problémy rozvoje albánského spisovného jazyka i a jeho základní charakteristikou osvětlila R.Brabcová /SBB/ z hlediska lingvistického, zatímco poznámky M.Kvapila /v témže sb./ na okraj písemnictví v albánském jazyku v Jugoslávii byly orientovány literární historicky.

Možnost studovat turečtinu nabídl ve zkoumaném období zá-

jemcům praktické jazykové pomůcky: Učebnice turečtiny /P. 1970/
 J. Blaskoviče, Turečtina /přil. k Novému Orientu 1970, č. 4/
 L. Hřebíčka a Turkish Grammar as a Graph /P. 1971/ od téhož
 autora.

Náš zběžný a neúplný přehled československé balkanologické produkce lingvistické za dobu od minulého brněnského symposia v r. 1969 je u konce. Jak již bylo řečeno, nemohlo být a ani nebylo jeho cílem vytyčit a vymezit oblast jazykovědné balkanistiky, nýbrž měl jen připomenout, na které oborové úseky se v tomto období soustředil vědecký zájem československých lingvistů. Pracovní povaha tohoto přehledu zároveň s sebou nese, že do něho byly zahrnuty i některé práce, které v pravém slova smyslu balkanologické nejsou, které však mají k balkanologii věcný nebo metodologický vztah a jejichž údaje nebo postupy by se tak z hlediska balkanologického mohly eventuálně osvědčit jako podpůrné, pomocné nebo souběžné.

ZKRATKY

AnzSlPh - Anzeiger für slavische Philologie

Bo. = Brno

ČsPř Varšava = Československé přednášky pro VII. mezinárodní
 sjezd slavistů ve Varšavě. Lingvistika, P. 1973

ÉBTch = Études balkaniques tchecoslovaques

Ez. i lit. = Ezik i literatura /Sofija/

IJSLP = International Journal of Slavic Linguistics and Poetics

JAKt = Jazykovědné aktuality

JazČas = Jazykovědný časopis /Bratislava/

- Klj = Kyjevské listy
- LF = Listy filologické
- NR = Naše řeč
- OSS III = Otázky slovanské syntaxe III/Sborník symposia "Modální
výstavba výpovědi v slovanských jazycích"/
- P. = Praha
- PaSl = Palaeoslovenica /Sborník odd. srovnávací slovanské jazy-
kovědy Ústavu jazyků a literatur ČSAV/, P. 1971
- PhilPrag = Philologica Pragensia /Časopis pro moderní filologii/
- Prag = Pražské zlomky hlaholské
- SaS = Slovo a slovesnost
- SBB = Studia balkanica bohemo-slovaca, Bo.1970
- Sl = Slavia. Časopis pro slovanskou filologii
- SlPrag = Slavica Pragensia
- SISl = Slavica Slovaca
- SPPFEU, A = Sborník prací filosofické fakulty brněnské university
řada jazykovědná /A/
- StPal = Studia palaeoslovenica /Josepho Kurz septuaganario
dedicatum /, P. 1971
- WdSl = Die Welt der Slawen
- WalJb = Wiener slavistisches Jahrbuch
- ZfSl = Zeitschrift für Slawistik
- ZMK = Zpravodaj Místopisné komise
- ŽKM = Život Konstantinův a Život Metodějův

